כל היד המרבה לבדוק: בנשים משובחת, ובאנשים תקצץ: **גמ'** מ"ש נשים ומאי שנא אנשים? נשים לאו בנות הרגשה נינהו משובחות, אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ. אי הכי מאי איריא מרבה כי לא מרבה נמי? כי קתני מרבה אנשים תנא בר"א לענין שכבת זרע אבל לענין זוב אף הוא משבחת בנשים ואפי' לענין שכבת זרע אם בא לבדוק בצרור או בחרס בודק ובמטלית לא והתניא בודק עצמו במטלית ובכל דבר שרוצה כדאמר אביי במטלית עבה הכא נמי במטלית עבה, והיכא איתמר דאביי? אהא דתנן היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו אוחז באמתו ובולע את התרומה אוחז והתניא רבי אליעזר אומר כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי במטלית עבה רבא אמר אפילו תימא במטלית רכה כיון דעקר עקר, ואביי חייש דלמא אתי לאוסופי ורבא לא חייש דלמא אתי לאוסופי, ולא? והתניא הא למה זה דומה לנותן אצבע בעין שכל זמן שאצבע בעין עין מדמעת וחוזרת ומדמעת ורבא כל אחמומי והדר אחמומי בשעתיה לא שכיח. גופא ר"א אומר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם, אמרו לו לרבי אליעזר והלא נצוצות נתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרים? אמר להן מוטב שיוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום. תניא אידך אמר להן רבי אליעזר לחכמים אפשר יעמוד אדם במקום גבוה וישתין או ישתין בעפר תיחוח ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום. הי אמר להו ברישא? אילימא קמייתא אמר להו ברישא בתר דאמר להו איסורא הדר אמר להו תקנתא? אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה אין לו מקום גבוה ועפר תיחוח מאי? אמר להן מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום, וכל כך למה? מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה דא"ר יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר וירע בעיני ה' (את) אשר עשה וימת גם אותו רבי יצחק ורבי אמי אמרי כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי רב אסי אמר כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתיב התם על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן. רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא (א) דשף ויתיב בנהרדעא אמר ליה רב יהודה לשמואל צריך אני להשתין, א"ל שיננא אחוז באמתך והשתן לחוץ, היכי עביד הכי והתניא ר"א אומר כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם? אמר אביי עשאו כבולשת דתנן בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות, בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין להן פנאי לנסך אלמא דכיון דבעיתי לא אתי לנסוכי הכא נמי כיון דבעיתי לא אתי להרהורי, והכא מאי ביעתותא איכא? איבעית אימא ביעתותא דליליא ודאיגרא ואיבעית אימא ביעתותא דדביה ואב"א ביעתותא דשכינה ואיבעית אימא אימתא דמריה עליה-דקרי שמואל עליה אין זה ילוד אשה ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דתני אבא בריה דרבי בנימין בר חייא אבל מסייע בביצים מלמטה ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן גבול יש לו-מעטרה ולמטה· מותר מעטרה

בראשית לח · ישעיה נז

כל היד המרבה לבדוק · שבודקת תמיד שמא ראתה : **בנשים משובחת** · שמתוך כך לא אתי לידי ספק טומאה ובעלה לא אתי לידי איסורא : **ובאנשים** · שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי : **תקצץ** · שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה : **גמ' הרגשה** · שמזדעזעין אבריו כשמתחמם ורואה קרי : **אנשים** · משובחת דקתני קאי אמרבה אבל אתקצץ דבאנשים אפילו חדא זימנא : **לענין זיבה** · שיצא זוב ממנו ורוצה לבדוק כדי למנות ראיותיו שתים לטומאה ושלש לקרבן · זוב דומה למי בצק של שעורים ובא מבשר המת ושכבת זרע בא מבשר החי וקשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת : **בצרור** · דבר קשה אינו מחמם : **במטלית עבה** · קשה היא ואינה מחממת : **שנזדעזעו אבריו** · שנעקר זרע מגופו : **אוחז באמה** · שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו דתנן לקמן בפ' יוצא דופן (דף מ.) הזב ובעל קרי אין מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ : **כאילו מביא מבול** · שעבירה זו היתה בידם דכתיב (בראשית ו) כי השחית כל בשר ואמרו ברותחין קלקלו : **כיון דעקר עקר** · ומשום אחוז דהשתא לא נפיק מידי : **לא שכיח**. וכי קתני למה זה דומה (ב) לתחילתו לא יצא אלא ע"י משמוש האבר שאינו נעקר יחד אלא כשהוא מתמשמש יוצא מעט מעט והולך אבל היכא דיצא מהרגשה ונעקר כולו כאחד תו לא מוסיף : **ניצוצות ניתזין** · שאינו אוחז ואינו מטיל למרחוק : **כרות שפכה** · סריס אין מימי רגליו עושים כיפה : **איסורא** · אסור לאחוז ואפילו אי אפשר לו בענין אחר אע"פ שמוציא לעז כדקתני מוטב שיוציא לעז כו' : **תקנתא** · ישתין על גבי עפר תיחוח דמשמע דאי ליכא הני יאחוז באמה : **הנחמים באלים** · שמתחממים בעלי אילנות במדורות גדולים כלומר בעלי הגאות : **באלים** · כמו (שם נז) תחת האלה : **דשף ויתיב** · שם מקום (ג) המובלע במלכות נהרדעא מפי מורי הזקן : **אוחז באמה** · שלא יפלו מים על הגג : **עשאוהו** · להא דרב יהודה : **כבולשת** · בולשת חיל שמחפשין ובוזזין כדמתרגמינן (שם לא) ויחפש ובלש : **דליליא** · ומתיירא שמא יפול : **דדביה** · שמאל : **דשכינה** · שורה בבית הכנסת : **אימתא דמריה** · הקב"ה ואפי' במקום אחר נמי שרי לדידיה : **מעקה** · שפה גבוהה המוקפת את ראש הגג :

מעטרה

[לקמן לה:] · לקמן מ. · שבת מא. לקמן מג. · [ר"ה יב.] · [לקמן מג.] · [ועי' פרש"י בר"ה כד: ובמגילה כט. ובע"ז מג:] · [ברכות נו: וע"ש ובפ"ש בסיד של גליון תגיגה ע"ה: פירושו של שינה] · ע"ז נב: [כתובות כו: שבת סא.]

כל היד · באנשים תקצץ · ואם צריך לבדוק יבדוק בצרור או בחרס כדאמר בגמ' וא"ת הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר והיינו בפי האמה ושם הוא בודק עצמו וי"ל דגם למעלה לצד הגוף צריך לבדוק שמא הלך שם טפת קרי א"נ אפי' מעטרה ולמטה לא שרי אלא להשתין משום ניצוצות או משום בית הכנסת אבל כדי לבדוק עצמו לא :

[**נשים** דלאו בנות הרגשה נינהו · נר"ת דמפרש (יבמות יב:) ג' נשים משמשות במוך צריכות ושאר נשים מותרות משום [דלא] מיפקדא אפריה ורביה וי"ל כיון דלאו בנות איסור הרגשה נינהו אפילו הוו מרגישות לשי' ר"ת קשה לר' יוחנן בן ברוקה דתניא (שם דף סה:) על שניהם נאמר פרו ורבו ועוד נהי נמי דלא מפקדו אפו"ר להשחית זרע השוה לאיש לכל עונשין שבתורה וי"ל דהיינו טעמא שהנשים לעולם מזריעות בפנים ושם הוא דרך להזריע אבל אנשים מזריעים בחוץ ואין דרך להזריע שם · ני"] :

אוחז והתניא רבי אליעזר אומר כו' · ואם תאמר נימא הא דקאמר אוחז ובולע היינו למטה מעטרה דשרי וי"ל אם יניח הזרע לבא עד פי האמה שוב לא יוכל לעכבו אי נמי כיון שאוחז באמה בדוחק שלא יצא זרע יש להרהר אפי' למטה מעטרה וא"ת ומאי פריך מר' אליעזר והא רבנן פליגי עליה ושרו וכן לקמן מאי פריך אדרב יהודה מרבי אליעזר וי"ל דרבנן לא שרו אלא במשתין משום לעז ממזרות אבל לצורך ד"א אסרי ורב יהודה נמי היה עומד במקום גבוה דליכא ניצוצות ולא היה אוחז אלא כדי שלא יפול מי רגלים על הכותל ובהא לא שרו רבנן אי נמי לסוף הודו חכמים לדברי ר' אליעזר מדאמר בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) אין מי רגלים כלין אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה והיינו כרבי אליעזר אבל אוחז באמה לא קאמר אע"ג דמסתמא כמו כן כלין ולקמן בפירקין (דף טז:) שלש שנאתי ותשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם רבי אליעזר :

והלא ניצוצות ניתזין · וא"ת ויפשפש בידו כדאמרי' בפ' אמר להם הממונה (יומא ל.) דמלוה לפשפש וי"ל דכשאין אוחז איכא רוב ניצוצות ולא סגי בפשפוש אבל באוחז ליכא אלא מעט וסגי בפשפוש דאי הוה סגי בפשפוש אף כשאינו אוחז גם רבנן לא הוו שרו :

ויעמוד במקום גבוה · ואפילו בקרקע קשה והא דאמר בפרק מומין אלו (בכורות דף מד:) לא ישתין לא על גבי מקוסקסה ולא על גבי כלי דאמר רב הני מודרי דבבל מהדרי מיא לעין פיסק וי"ל דהתם מיירי סמוך לפרת שהיא גבוה מכל הנהרות כדאמריק (בכורות דף נה.) כל הנהרות למטה משלש נהרות ושלש נהרות למטה מפרת ומפרת שהוא גבוה מכולם יורד לעין פיסק שהוא גבוה כדאמרי' (זבחים דף נד:) סבור למבנייה בעין פיסק דמדלי טפי אבל רחוק מפרת או אפילו לתוך שאר נהרות שרי :

אם היה נשוי מותר · ובפ' כל כתבי (שבת דף קיח:) דקאמר דקרי ליה לרבינו הקדוש שלא הגיח ידו למטה מאבנטו היינו דנראה שהיה נשוי והיה מחמיר על עצמו :

המקשה

[וע"ע תוס' יומא ל: ד"ה מטה]

א א מיי' פ"ד מהלכות משכב ומושב הלכה ו ופ"ח מהל' איסורי ביאה הל' יא סמג לאוין קיח טוש"ע י"ד סי' קפד סעי' א' וסי' קנו סעיף ט [וכרב אלפס שבת פרק י"ד דף מב:] :

ב ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ד:

ג ג מיי' פ"ז מהלכות תרומות הלכה ד:

ד ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג שם טוש"ע א"ח סי' ג סעיף יד וטוש"ע אה"ע סימן כג סעי' ד:

ה ה מיי' פ"ד מהלכות תפילין הל' יח וע"ש טוש"ע א"ח סי' ג סעי' יג:

ו ו מיי' פכ"א מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ה:

ז ז מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ב:

ח ח מיי' פי"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כד סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קכט סעיף יב:

ט ט מיי' פרק כא מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קכו טוש"ע א"ח סי' ג סעיף יד וטוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ד:

י י טוש"ע א"ח סי' ג סעיף טו:

יא כ טוש"ע שם סעי' יד:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנישתא דשף ויתיב · נ"ב עי' נפרש"י פ' בני העיר וס"פ אלו אין מכירין : (ב) רש"י ד"ה לא שכיח וכו' דומה היכא דתחלתו: (ג) ד"ה רשף וכו' המובלע נ"ב פירוש השומר בתוך תחום של נהרדעא :

◆

תוספי הרא"ש

מתני' כל היד המרבה וכו' ובאנשים תקצץ · באותו ענין שהוא מתחמם אבל מעטרה ולמטה או בצרור או בטפלית עבה אם בא לבדוק בודק : נשים דלאו בנות הרגשה נינהו · פרש"י שאינן מתחממות ורואות קרי מחמת מישמוש · משמע הא אם מתחממות אסור אלמא נשים מוזהרות על השחתת זרע : וכן משמע מתוך פר"ח שפי' נשים דלאו בנות הרגשה נינהו שרואות דם בלא הרגשה ומשמע שר"ל אע"ג דמפקת זרע לבטלה טוב לה שתבדוק כדי להפריש מטומאה טהרות ולשמש עם בעלה בטומאה · אבל אנשים שאינן רואין קרי ולא הרגישו למה יבדקו אבל אם היו רואים בלא הרגש מיקרי משובח כשבודק אע"פ שמוציא זרע מידי דהוה אזב · ועוד י"ל דלאו בני איסור הרגשה נינהו אע"פ שמתחממות ורואות קרי וא"ת ומ"מ וכ"ת משום דלא מיפקדי אפריה ורביה אנשים נמי לאחר שקיימו לא ליסרו · ומי' י"ל אנשים לעולם מיפקדי משום דכתיב בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך כדאיתא בפרק הבא על יבמתו ומיהו קשה לר' יוחנן בן ברוקה דאמר התם על שניהם הוא אומר פרו ורבו ליתסרין · וי"ל דהיינו טעמא דאנשים מיפקדי לפי שמזריע מבחוץ אבל אשה מזרעת מבפנים · והא דאמרי' ג' נשים משמשות במוך דמשמע הא שאר נשים אסירי וי"ל לפר"ח ולרש"י ניחא דאסירי משום השחתת זרע ולאידך פירושא נמי איכא למימר דאסירי משום שמשחיתות זרע האיש · א"נ איכא לפרושי צריכות לשמש במוך : אי הכי מאי איריא מרבה כי לא מרבה נמי · פי' אא"ב מתני' לענין זב איירי ואע"ג דבזב ליכא למיחש מ"מ גזרה לענין זב אטו שמא יבדוק לענין שכבת זרע וכי גזר רבנן דוקא במרבה אבל בלא מרבה לא גזור כיון דאינו אסור אלא משום גזירה בעלמא ועוד דלא מצי למיגזר אפי' בלא מרבה שהרי צריך הוא לבדוק כדי לידע מנין ראיותיו ולספור ז' נקיים אלא כיון דמוקמת מתני' משום דאנשים בני הרגשה נינהו אלמא בשכבת זרע מוקמת לה דאי בזב ומשום גזרה הכי משום גזרה הוה לך למימר אנשים דאתי לידי הרגשה בשכבת זרע · א"ה אפי' לא מרבה נמי · א"נ י"ל אא"ב מתני' בבודק בצרור או בחרס או בטפלית עבה דלא אתי לידי הימום · ומי' במרבה גזור שמא ישכח ויבדוק בטפלית רכה אלא כיון דאמרת אנשים דבני הרגשה נינהו אלמא דבטפלית רכה מוקמת לה דאי בטפלית עבה ומשום גזירה הכי הוה לך למימר אנשים דאיכא למיגזר בהו משום הרגשה : והתניא רבי אליעזר אומר · אע"ג דרבנן פליגי עליה · פריך מר' אליעזר וכן לקמן פריך מיניה עליה דשמואל דנראות שנוהו חכמים והודו לר' אליעזר ולאו מחלוקת גמור הוא אלא ששאלו לו מה יעשו לניצוצות וכן משמע סוגיא דתלמודא ביומא בפרק אמר להם הממונה גבי כל המטיל מים מעין (כבוס) קידוש ידים ורגלים ודייק בגמרא בשלמא רגלים משום דאיכא ניצוצות ומדאיכא ניצוצות אלמא משמע דאסור לאחוז באמה וכן בפ' כיצד מברכין דקאמר ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין במקום מדרון: והלא ניצוצות ניתזין · תימה אמאי לא מתרץ שמשפשף כדמשמע ביומא או יסיע מביצים ולמטה או מעטרה ולמטה :

המקשה

נושא כללי (דף יג' ב')
מניעה מצוה לבטלה

נושא
ריבוי בדיקות אצל גברים ונשים האם זה נחשב לשבח או לגנאי

נושא
מחלו'ת רבה [illegible] בדיקה באמה

נושא
כל האוחז באמתו ומשתין..

נושא/מבנה
דיות על חומרת הוצאת זרע לבטלה

נושא
(הסבר איך הותר לר' יהודה לאחוז באמתו להשתין)

מבנה
סדרה של תשובות לשאלה מאי ביעותא איכא (אצל ר' יהודה)

* יש לברר האם הכוונה לומר דבכל בי"כ שורה שכינה או דוקא בבי כנישתא דשף ויתיב שלפי הגמ' במגילה כט: "שכינה בבבל היכא שריא אמר אביי... ובבי כנישתא דשף ויתיב" ור"ד רש"י ר"ה כד: מפירוש היעב"ץ (כאן) משמע דקאי רק על בי"כ דשף ויתיב ע' מהרש"א כאן בסוף ד"ה בי כנישתא דאומר דצריך לומר דקאי על כל בי"כ

** נלע"ד דסיכום ג' דעות אלו - המוציא ש"ז לבטלה נחשב כעובר על ג' עבירות החמורות: שפיכות דמים ע"ז וגילוי עריות ממילא עבירה זו צריך לתחום הנה ודרך הפסוק של ר' יוחנן מביא להוכיח דחייב מיתה "וירע בעיני ה'..." קרוב לענין עריות